

BOSHLANG‘ICH SINIF ONA TILI DARSLARIDA O‘QUVCHILARNING O‘QISH FAOLIYATINI MODELLASHTIRISH

Termiz davlat pedagogika instituti
2-bosqich magistranti
Shomurodova Roziya

Annotatsiya

Mazkur maqolada boshlang‘ich sinf ona tili darslarida o‘quvchilarning o‘qish faoliyatini modellashtirishning nazariy-metodik asoslari yoritilgan. O‘qish faoliyatini modellashtirish o‘quvchilarning matnni ongli, ifodali va mazmunli o‘qish ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiluvchi muhim pedagogik jarayon sifatida talqin etiladi. Tadqiqot jarayonida o‘qish faoliyatining tarkibiy qismlari, modellashtirish turlari, interfaol metodlar va didaktik vositalarning o‘rni tahlil qilingan. Shuningdek, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining yosh va psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda o‘qish faoliyatini modellashtirish orqali ularning o‘quv motivatsiyasi, mustaqil fikrlashi va nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirish imkoniyatlari asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari boshlang‘ich ta’lim amaliyotida ona tili darslarini samarali tashkil etishda metodik tavsiyalar ishlab chiqish imkonini beradi.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta’lim, ona tili, o‘qish faoliyati, modellashtirish, o‘qish kompetensiyasi, interfaol metodlar.

Аннотация

В статье рассматриваются теоретико-методические основы моделирования читательской деятельности учащихся на уроках родного языка в начальных классах. Моделирование читательской деятельности определяется как важный педагогический процесс, направленный на формирование осознанного, выразительного и смыслового чтения. В ходе исследования проанализированы структурные компоненты читательской деятельности, виды моделирования, роль интерактивных методов и дидактических средств. Особое внимание уделено возрастным и психологическим особенностям младших школьников и возможностям развития учебной мотивации, самостоятельного мышления и речевых компетенций посредством моделирования читательской деятельности. Полученные результаты могут быть использованы в практике начального образования при совершенствовании методики преподавания родного языка.

Ключевые слова: начальное образование, родной язык, читательская деятельность, моделирование, читательская компетентность, интерактивные методы.

Abstract

This article examines the theoretical and methodological foundations of modeling students' reading activity in mother tongue lessons in primary school. Modeling reading activity is interpreted as an important pedagogical process aimed at developing conscious, expressive, and meaningful reading skills. The study analyzes the structural components of reading activity, types of modeling, and the role of interactive methods and didactic tools. Taking into account the age and psychological characteristics of primary school students, the article substantiates the possibilities of developing learning motivation, independent thinking, and speech competencies through modeling reading activity. The research results contribute to improving the effectiveness of mother tongue teaching methodology in primary education.

Keywords: primary education, mother tongue, reading activity, modeling, reading competence, interactive methods.

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim tizimida o'quvchilarning funksional savodxonligini rivojlantirish muhim ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang'ich sinf bosqichida o'qish faoliyati o'quvchining keyingi ta'lim bosqichlaridagi muvaffaqiyatini belgilovchi asosiy omil sifatida namoyon bo'ladi. Shu bois ona tili darslarida o'qish jarayonini samarali tashkil etish, o'quvchilarning matn bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish dolzarb pedagogik muammo hisoblanadi.

O'qish faoliyatini modellashtirish pedagogik jarayonni tizimli va maqsadga yo'naltirilgan holda tashkil etish imkonini beradi. Modellashtirish orqali o'quvchilar o'qish jarayonining bosqichlarini anglaydi, matn mazmunini tahlil qiladi, asosiy g'oyani aniqlaydi va o'z fikrini ifodalashga o'rganadi. Mazkur maqolada boshlang'ich sinf ona tili darslarida o'quvchilarning o'qish faoliyatini modellashtirishning nazariy asoslari va amaliy ahamiyati yoritiladi.

Asosiy qism

O'qish faoliyatining pedagogik-psixologik mohiyati

O'qish faoliyati — bu o'quvchining matnni idrok etish, tushunish, tahlil qilish va baholashga qaratilgan murakkab intellektual jarayonidir. Boshlang'ich sinfda o'qish faoliyati quyidagi komponentlardan iborat bo'ladi:

Texnik o'qish (to'g'ri, tez va ravon o'qish);

Mazmuniy tushunish;

Ifodali o‘qish;

O‘qilgan matn asosida xulosa chiqarish.

Psixologik tadqiqotlarga ko‘ra, kichik yoshdagi maktab o‘quvchilarida obrazli tafakkur ustun bo‘lganligi sababli o‘qish faoliyatini modellashtirishda vizual vositalar, sxemalar va jadvallardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

O‘qish faoliyatini modellashtirish tushunchasi va turlari

Modellashtirish — real o‘quv jarayonini soddalashtirilgan, ammo mazmunan to‘liq aks ettiruvchi pedagogik model orqali tashkil etishdir. O‘qish faoliyatini modellashtirish quyidagi turlarga bo‘linadi:

Grafik modellashtirish (sxema, klaster, diagramma);

Mantiqiy modellashtirish (savol-javob, reja tuzish);

Rolga asoslangan modellashtirish (ifodali o‘qish, sahnalashtirish);

Axborot texnologiyalariga asoslangan modellashtirish (multimedia, interaktiv taqdimotlar).

Bu modellar o‘quvchilarning faolligini oshiradi va o‘qish jarayonini ongli ravishda tashkil etishga yordam beradi.

ona tili darslarida o‘qish faoliyatini modellashtirish metodikasi

Ona tili darslarida o‘qish faoliyatini modellashtirish quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi:

1. **Motivatsion bosqich** — o‘quvchilarda matnga qiziqish uyg‘otish;
2. **Idrok etish bosqichi** — matnni dastlabki o‘qish;
3. **Tahlil bosqichi** — matn mazmunini modellashtirish;
4. **Refleksiya bosqichi** — o‘quvchilarning o‘z fikrlarini ifodalashi.

Interfaol metodlar (insert, b-b-b, klaster, konseptual xaritalar) modellashtirish jarayonining samaradorligini oshiradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, boshlang‘ich sinf ona tili darslarida o‘quvchilarning o‘qish faoliyatini modellashtirish ta‘lim jarayonining samaradorligini oshiruvchi muhim metodik vosita hisoblanadi. Modellashtirish o‘quvchilarning o‘qish kompetensiyasini rivojlantirish, mustaqil fikrlashini shakllantirish va nutqiy faoliyatini takomillashtirishga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari asosida ona tili darslarida o‘qish faoliyatini modellashtirishga yo‘naltirilgan metodik tavsiyalar ishlab chiqish va ularni amaliyotga joriy etish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimova g.k. **boshlang‘ich ta‘lim metodikasi**. – toshkent: fan, 2021.
2. Saidova m.b. **o‘qish savodxonligini rivojlantirish metodlari**. – toshkent, 2020.
3. Zunnunov a. **Ona tili o‘qitish metodikasi**. – toshkent: o‘qituvchi, 2019.

4. Oecd. **Pisa reading framework**. – paris, 2018.
5. Vygotsky l.s. **mind in society**. – harvard university press, 1978.
6. Давыдов в.в. **проблемы развивающего обучения**. – москва, 2017.